№ 145 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 17

1892

ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 17 № 145

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբ.
Առանձին համարները 7 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.

ԱՌԱՋԻԿԱՅ 1893 ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ

21-ՐԴ ՏԱՐԻ „ՄՇԱԿ" 21-ՐԴ ՏԱՐԻ

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

Կը հրատարակվի Թիֆլիսում, նոյն ձևով և նոյն պրօգրամայով: Մենք սատանում ենք սեփական ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.

«ՄՇԱԿԻ» տարեկան գինը 10 րուբլի է, տասն և մէկ և տասն ամսվանը՝ 9 ր., իննը և ութ ամսվանը՝ 8 ր., եօթ ամսվանը՝ 7 ր., վեց ամսվանը՝ 6 ր., հինգ ամսվանը՝ 5 ր., չորս ամսվանը՝ 4 ր., երեք ամսվանը՝ 3 ր., երկու ամսվանը՝ 2 ր., մի ամսվանը՝ 1 րուբլի:

Գրվել «ՄՇԱԿԻՆ» կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ (Բարօնսկայա և Բազարնայա փողոցների անկիւնում, Թամամշեվի տանը)։ Կայսրութեան ուրիշ քաղաքներից «ՄՇԱԿԻՆ» գրվելու համար պէտք է դիմել հետևեալ հասցէով. ТИФЛИСЪ, Редакція газеты «МШАКЪ», իսկ արտասահմանից. Tiflis, Rédaction du journal arménien «MSCHAK». Յայտարարութիւններ ընդունվում են թէ հայերէն, թէ ռուսերէն և թէ օտար լեզուներով. բառին վճարվում է 2 կոպէկ. «Մշակի» առաջին երեսի վրա մասնաւոր յայտարարութիւններ չեն տպագրվում, այլ տպագրվում են միմիայն՝ լրագիրների յայտարարութիւնները, մահացուցակները և պաշտօնական հաստատութիւնների յայտարարութիւնները, որոնց համար կրկնակի է վճարվում: Մահացուցակի տպագրելը առաջին երեսի վրա արժէ 4 րուբլի, իսկ չորրորդ երեսի վրա՝ 2 րուբլի:

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Գրողների վիճակը.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ներքին կայսերական Բարձրութիւն Թագաժառանգ Ցեսարեվիչի մեկնումը. Պատուօրի եօթանասնամեակի տօնախմբութիւնը. Մեր մելամօմնայի տաճարները. Գիւղական ժողովարաններ. Նամակ Գօրուց. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Իռլանդական խնքնավարութիւն. Ցուցահանդէս Թիւրքիայում. Մուրացիկ վարժապետը. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ. — ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ԲՈՐՍԱ.— ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Գարեգին Սրուանձտեան Էրզրումում.

ԳՐՈՂՆԵՐԻ ՎԻՃԱԿԸ

Այս օրերս, մեր յայտնի գրողներից մէկը,—անունը չենք ուզում տալ,—դիմում է Բարեգործական ընկերութեան խորհրդին, և նկարագրելով իր և իր բազմանդամ ընտանիքի դրամական նեղ, ծանր վիճակը, օգնութիւն է խնդրում:

Ինչ դիրք կը բռնի ընկերութեան խորհուրդը, ինչ բաւարարութիւն կամ ինչ պատասխան կը տվի հայ գրողին, որն արդէն մարդկային բարեգործութեան է ստիպված դիմել,—մենք չը գիտենք, և իսկապէս հետաքրքրական էլ չէ գիտենալ: Այս դէպքը միայն մի առիթ է, որ ստիպում է մեզ այսօր կանգ առնել հայ գրողի աննախանձելի և կարօտ վիճակի վրա:

Մենք ունենք գրականութիւն, ունենք պարբերական մամուլ, որը իր մէջ պարունակում է պարբերական գրականութեան բոլոր ձևերը՝ սկսած քաղաքական ամենօրեայ հրատարակութիւններից, մինչև գրական ամսագիրները և հանդէսները, որոնք ցրված են աշխարհի բոլոր ծայրերում, Կովկասից սկսած մինչև Ամերիկա.—մենք ունենք զանազան տեսակ ընկերութիւններ, որոնց անունները թւելու համար մեր երկու ձեռքերի մատներն էլ բաւական չեն,—բայց չը նայած այդ բոլորին, մեր գրողները թէ Կովկասում և թէ Թիւրքահայերի մէջ, վերին աստիճան անապահով, անօգնական, նիւթական կողմից աննախանձելի վիճակի մէջ են, թէև թւով շատ քիչ են և շատ սահմանափակ:

Հայոց նորագոյն գրականութիւնը և պարբերական մամուլն իրանց վերածընման և սկզբնաւորութեան յիսնամեակը արդէն բոլորել են,—բայց և այնպէս դեռ այսօր էլ, իր սկզբնական փուլի մէջ է մնացել այն մեծ խնդիրը, որ կոչվում է գրողների ապահովութեան խնդիր:

Թէ իրանց անձը և թէ շատ անգամ իրանց ընտանիքները պահելու համար, մեր գրողներից շատերը ստիպված են եղել դիմել զանազան մասնաւոր պարապմունքների, քանի որ իրանց գրական աշխատանքները չեն կարողացել և այժմ էլ չեն կարողանում դրամական կողմից ապահովել նրանց,—մէկը դարձել է վարժապետ, միւսը ծառայութեան է մտել, երրորդը փորձել է վաճառականութեամբ պարապել, մի ուրիշը լուսանկարիչ է դարձել, հինգերորդը գրասենակների մէջ է պարապմունքներ որոնել, և միայն մի երկու հոգի մեր գրողներից կարողացել են ազատ մնալ կողմնակի պարապմունքներից և ապրել իրանց գրչով, իրանց գրական վաստակներով:

Մատնանիշ անելով այդ տխուր փաստի վրա, մենք չենք ուզում ասել, թէ անպատուաբեր է գրողի համար պարապել որ և է կողմնակի աշխատանքով, կամ թէ գրող մարդը պէտք է ազատ լինի որ և է, նոյն իսկ ծանր աշխատանքից: Երբէք: Այլ միայն ուզում ենք ասել, որ իր ժամանակը, ույժը և աշխատելու ընդունակութիւնը վատնելով մասնաւոր, գրականութեան հետ ոչինչ կապ չունեցող պարապմունքների վրա, ամբողջ ամիսներ և տարիներ զբաղվելով միմիայն այն անիծեալ հարցով, թէ ինչով պահել իրան և իր ընտանիքը, գրողը, կամայ ակամայ, մոռանում է, մի կողմ է թողնում իր գլխաւոր գէնքը՝ գրիչը, իր գլխաւոր պարապմունքը՝ գրելը, և այդպիսով փոխանակ անընդհատ արդիւնաբերելու, և գրականութեան նիւթ մատակարարելու, դառնում է անպտղաբեր, և միանգամայն անարդիւնաւէտ: Դա է պատճառը, որ մեր գրողներից շատերը դեռ կենդանի ժամանակ մեռած են եղել հայոց գրականութեան համար:

Եւ մեր հասարակութիւնը, որ լաւ գիտէ իւրերի այդ վիճակը, մեր հասարակական հիմնարկութիւնները, որ անկասկած տեսնում են այդ բոլորը, չեն աշխատում օգնութիւն հասցնել գրողներին և ճիգ չեն անում ազատել նրանց դրամական նեղ դրութիւնից, որպէս զի նրանք կարողանան նուիրվել իրանց գործին և ծառայել իրանց կոչման:

Եւ այդ նոյն հասարակութիւնը կարծէք չէ հաւատում իր աչքերին, երբ իր համարեա բոլոր գրողները և գործողները մեռնում են վերին աստիճանի աղքատութեան մէջ.—մեռաւ Պէշիքթաշլեան, համարեա հացի կարօտ, մեռաւ Ադամեան՝ աղքատ, մեռաւ Րաֆֆի՝ անապահով, մեռաւ Պատկանեան օգնութեան կարօտ: Մեր միւս գրողներից շատերն էլ, որ մինչև իսկ կողմնակի պաշտօններ էին վարում, նոյնպէս հարուստ չը մեռան՝ Նազարեան, Ծերենց և ուրիշները: Մենք էլ չենք խօսում թէ Կ. Պոլսում և թէ Թիֆլիսում եղող դեռ կենդանի գրողների մասին, որոնց նիւթական վիճակը, ինչպէս ժողովուրդն է ասում՝ „Աստուած իմ թշնամուն էլ ցոյց չը տայ...“

Սակայն, երբ ժողովրդին սիրելի գրողը կամ գործողը մեռնում է, երբ բօթաբեր լուրը հաղորդում է ազգին այս ինչ կամ այն ինչ տաղանդի կորուստը, նկարագրելով նրա վերջին ծանր անօգնական րօպէները և կամ ընտանիքի թշուառ վիճակը, այն ժամանակ միայն, թէ հասարակութիւնը, թէ հասարակական, բարեգործական հիմնարկութիւնները, մի խօսքով ամենքը, սկըսում են ոգևորվել, զգայուն դառնալ և մտածել մեռնողի ընտանիքի մասին:

Սակայն, չխօսելն ասած՝ հասարակական տեսակէտից, շատ էլ արդիւնաւոր բան չէ այն օգնութիւնը և ոգևորութիւնը, որ երևան է գալիս միմիայն մեռնելուց յետոյ: Մեռած գրողի կամ գործիչի ընտանիքի մասին մտածելը կամ նրա յիշատակը մեռնելուց յետոյ յարգելը՝ մի բարոյական պարտաւորութիւն է, որ կրթիչ և խրախուսիչ ներգործութիւն կարող է ունենալ յաջորդների վրա: Սակայն հասարակութեան և գրականութեան սեփական շահերի տեսակէտից, միշտ աւելի լաւ և աւելի ձեռնտու է, որ այդ օգնութիւնը և ոգև-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԳԱՐԵԳԻՆ ՍՐՈՒԱՆՁՏԵԱՆ ԷՐԶՐՈՒՄՈՒՄ

Հանգուցեալ եպիսկոպոսը իր գործունէութեան մի շրջանն էլ Էրզրում անցկացրեց շատ տարիներ առաջ: Ցուցալով, որ սիրող և նրա կեանքին հմուտ անձեր հրապարակ կը հանեն իր՝ Վանում, Մուշի ս. Կարապետ վանքում, Ակնում, Տրապիզոնում և վերջին անգամ Կ. Պոլսում ունեցած գործունէութեան պատմութիւնը, շտապում ենք մեր կողմից երևան հանել այն շրջանը, որը նա կատարեց Էրզրում, և այն էլ մեծ աջողութեամբ: Մենք ներկայ ենք եղել այդ գործունէութեան և հիմնվում ենք յիշողութեան ամենակարողի ժամանակի վրա:

Հայրիկը՝ իր պատրիարքութեան սկզբներում, հէնց այդ իշխանութեան փշոտ աթոռը բարձրանալիս, չէր կարողանում մոռանալ Հայաստանի շատ քաղաքների շարքում, նաև Կարինը, այն հեղ ու չարչարված ժողովրդին՝ որին մօտից էր ճանաչում. չէր կարողանում մոռանալ այն քաղաքի առաջնորդարանի մութ ու փոշեթաթախ սենեակը՝ ուր 1865—66 թւերին, որչափ յիշում ենք—երբև փառաթափ Արծուի մի առժամանակ հանգիստ վայրից Կարինի երկարամեայ առաջնորդ Վեհապետեան արքեպիսկոպոսի բարձր հիւրասիրութեան ներքոյ.... կոչտ անկողնի, շատ անգամ ծոմապահութեան դատապարտվելով, ուրիշների մեղքը քաւելու համար.... Ըստ Հայրիկը փափագելով իր խնամքը վարժարաններից սկսել՝ իր ծանօթներին և Կ. Պոլիս երթևեկող կարնեցի վաճառականներին յանձնարարեց՝ որ նորընծայ Գարեգին վարդապետին ազգային վարժարանների համար տեսուչ-դասատու ընդունեն: Հայրիկի փափագը կատարվել էր 1868—69 թ.: Կարինը հեծում էր Վեհապետեանի յետադէմ ճնշող լուծին տակ: Գարեգինը՝ դուրս եկած Հայրիկի ժողովրդական շկօլայից, թարթած, ծծած նախնեաց մատենագրութիւնները, սնված Ալիշանի բլբուլից և այլ ժամանակակից հոգեշունչ երգերից, երկրասարդական վառ հասակում, պատրաստ էր իր գործին գլուխն անցնելու—իր սիրած ժողովրդի մանուկներին ծառայելու:

Սակայն, որպէս զի հնի և նորի կշիռը ակներև լինի, նախ տեսնենք թէ ինչ էր այդ ժամանակ Կարինի ազգային վարժարանների դրութիւնը: Քաղաքի երկու հեռաւոր ծայրերում կային մի-մի ծխական վարժոց, որոնց ծաղկոց էին անուանում, թէև աւելի լաւ էր խամրոց անուանել. սրանցից ամեն մինը յանձնվել էր տեղացի տիրացուների. իսկ քաղաքի կենտրոնում, կից եկեղեցուն, կար արական սեռի Արծնեան-մայր վարժարանը, և մի էլ աղջկանց վարժարան—Հախիսիմեան, գրեթէ եկեղեցուց ոչ հեռի: Թողնելով ծխական ծաղկոցների մասը՝ անցնենք մայր-վարժարանին, որին վարիչը պիտի լինէր նորընտիր տեսուչը:

Արծնեան մայր-վարժարանը ունէր չորս գլխաւոր բաժանմունք. 1) հօրթնոց (մինչև այսօր էլ ժողովուրդն այդպէս է կոչում), որ իսկական չենքից դուրս էր գտնվում, բուն ուսումնարանից մի քանի քայլ հեռու՝ առաջնորդարանի ստորերկրեայ յարկերում. 2) ա. սերտարան. 3) բ. սերտարան. 4) ուսումնարան՝ որոց իւրաքանչիւրի ճակատին մեծ տառերով գրված էր լինում. այս վերջին երեքը բուն չէնքն էին կազմում, ամփոփելով իրանց հետ 3 փոքր դասարան և մի տեսչարան: Ա. և Բ. սերտարանները պէտք է երևակայել երկար ու նեղ չէնքեր համեմատաբար քիչ լուսամուտներով՝ որոնց աջ ու ձախ կողմերում երկայնքին երկ-երկու կարգ 2—3 կտորներից բաղկացած գրասեղաններ էին զետեղվել, ուր նստում էին մինը միւսին կպած 300-ից աւելի տղաներ. իսկ սերտարանների հակառակ ծայրերում, միմեանց հանդէպ անշարժ դրված էին վարժապետների բազմոցն ու սեղանները. մէնմի սերտարանում երկու վարժապետ՝ հետևաբար երկուսում չորս հատ էին. երբեմն էլ երեք էին լինում:

Սերտարանների քահանայազգեստ տիրացու-Պատուելիները իրանց ուսումն առարտած էին Էրզրումում 40—50-ական թւականներին իր գոյութեամբ հռչակաւոր Ջօլախ-վարժապետի շկօլայում-ինկվիզիցիայում *): Այստեղ կարգ, կանոն, ծրագիր, դասացուցակ ոչինչ չը կար: Իւրաքանչիւր սերտարանում՝ նայելով Պատուելիների ընտրութեան և հաւանութեան, 6—7 կարգ աշակերտներ էին լինում: Երկար տարիների ընթացքում ուսուցումն էր՝ մեքենական ընթերցանութիւն, գրաւարժութիւն և 1—10 թւանշաններ գրել: Կարդացված գրքերն էին պզտիկ-սաղմոս, մեծ-սաղմոս, ժամագիրք և կտակարան. Նայելով ծնողների ունեցած ցենզին՝ քիչերը արժանանում էին Նարեկ կարդալու և բարեգիր սովորելու. վերջինիս համար առանձին նուէրներ եւ ստանում էին ծնողներից՝ կէս փութ սուրճ, կամ շաքար կամ մի փէս ժամ, ժամանակ—ոչ մի բան որոշ չէր. յանկարծ ուսուցիչը գոչում էր որ 5-դ կարգը դասի գայ. աշակերտները առնում էին գրքերը և շարվում վարժապետի առաջ և կամ սերտարանի մէջտեղը յատակի վրա և վայրենի խառնիճաղանջութեամբ կարդում: Ընթերցանութիւնը սկսվում էր առաջադէմ-աւագ աշակերտից, միւսները բարձրաձայն հետևում էին նրան: Միաժամանակ երկու երեք տարբեր խմբեր կարդում էին աւագների օգնութեամբ: Սերտարանը Պատուելիների համար էր թէ ճաշարան, ծխարան, շատ անգամ հիւրեր էին ընդունում և ժամերով խօսակցում. այս հանգամանքում Պատուելու փայտը օդում ճօճում էր. սա նշանակում էր «դադարեցէք», թըխ-թըխկացնելը նշանակում էր «սկսեցէք»: Քիչ չեն եղել այն դէպքերը, ուր հիւրերին ղալյան էլ է մատուցվել: Դիսցիպլինան բաղկացած էր ֆալախայից և անողորմ փայտից, որոնց տակ շատ անգամ թափվում էր անմեղ զաւակների արիւնը.... Ընդհանուր պահանջված բանը ժամերով լուռ նստելն էր: Վարժարանի դէվիզն էր «փայտ՝ որով լինի արդարութիւն», «որ ոչ լուիցէ ունկամբ, լուիցէ թիկամբ»: Բացի օրվայ ընթացքում՝ մի երկու անգամ բնական կարի-

*) Ջօլախ վարժապետը և իր ինկվիզիցիան մի առանձին գրութեան նիւթ կանենք:

ւորութիւնը երեւան գայ նոյն իսկ գրողի կամ գործիչի կենդանութեան ժամանակ, որպէս զի այդպիսով նա կարող լինի ազատ մնալ անապահով մարդու չ ո ր ք ա շ կեանքից, և իր բոլոր ոյժերը նուիրի գրականութեան և հասարակութեան:

Լաւ բան է յարգել մեռածի յիշատակը, և ապահովել նրա կարօտ ընտանիքը. բայց աւելի լաւ, աւելի խելացի և աւելի օգտաւէտ է մտածել հասարակութեան և գրականութեան մշակների մասին նոյն իսկ նրանց կենդանութեան ժամանակ, որպէս զի նրանք աւելի մեծ եռանդով և աւելի երկար տարիներ կարողանան նուիրուել իրանց գործին:

Այդ է պահանջում հասարակութեան շահը. այդպէս է թելադրում հասարակական գիտակցական օգնութեան գաղափարը:

Խ. Մ.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ԲԱՐՁՐՈՒԹԻՒՆ ԹԱԳԱԺԱՌԱՆԳ ՑԷՍԱՐԵՎԻՉԻ ՄԵԿՆՈՒՄԸ

Երեսուն և վեց օր Աբասթումանում մնալուց յետոյ, Թագաժառանգ Ցէսարեվիչ, որպէս հաղորդում է «Тифл. Листокъ» լրագրի թղթակիցը, ցերեկվայ 12-$^1/_2$ ժամին, դեկտեմբերի 13-ին, Մեծ Իշխան Գէորգի Ալէքսանդրովիչի հետ ճանապարհ ընկաւ Միխայլօվօ, ուղեկցութեամբ Օլդէնբուրգեան պրինցի, Թիֆլիսի նահանգապետի և իր սվիտայի ուրիշ անդամների: Թանգագին Հիւրին ճանապարհ գցելու դուրս էր եկել Աբասթումանի ամբողջ հասարակութիւնը, որը ողջունում էր ճանապարհ ընկնողներին «ուրա» աղաղակներով: Աբասթումանից մինչև Ախալցխա, ճանապարհի վրա եղած գիւղերի և պօստային կայարանների մօտ կանգնած էին ժողովրդի խմբեր, որոնք ի սրտէ ողջունում էին Կովկասի Օգոստափառ Հիւրերին:

Մանաւանդ գեղեցիկ տեսք էր ընդունել Ախալցխան, ուր ճանապարհի վրա կանգնել էր ժողովրդի բազմաթիւ ամբոխը, երկկարգ կանգնած էին զօրքերը, համքարներն իրանց դրօշակներով, դպրոցների սաները և այլն:

Թագաժառանգ Ցէսարեվիչ ժամանեց Բօրժոմ, որը գեղեցիկ կերպով լուսաւորված էր և զարդարված էր դրօշակներով, երեկոյեան մօտ 6 ժամին:

Այդտեղ, Մեծ Իշխան Միխայիլ Նիկօլաեվիչի պալատում ճաշ էր պատրաստված: Երեկոյեան 9 ժամ և 15 րօպէին Թագաժառանգ Ցէսարեվիչ Բօրժոմից ճանապարհ ընկաւ Միխայլօվօ, իսկ Մեծ Իշխան Գէորգի Ալէքսանդրովիչ մնաց Բօրժոմում, որտեղից դեկտեմբերի 14-ին վերադարձաւ Աբասթուման: Թագաժառանգը Միխայլօվօ ժամանեց գիշերվայ 11$^1/_2$ ժամին: Չը նայելով ուշ ժամին, կայարանի մօտ հաւաքվել էին Միխայլօվօի ամբողջ ազգաբնակութիւնը և համքարները զուռնայով և իրանց դրօշակներով: Նորին Կայսերական Բարձրութեան կառքը մօտենալու ժամանակ, կայարանի մուտքի մօտ լուսավառութիւն եղաւ: Երկաթուղու կայարանը Միխայլօվում գեղեցիկ կերպով զարդարված էր կանաչներով, դրօշակներով և գոյնզգոյն լապտերներով: Օգոստափառ Հիւրը, պլատֆորմի վրա հաւաքված հասարակութեան բարձրաձայն ուռաների ուղեկցութեամբ, մտաւ երկաթուղիական վագօնը, որը շարժվեց դէպի Մցխէթ ուղիղ գիշերվայ 1 ժամին: Մցխէթի կայարանը գեղեցիկ զարդարված էր վահաններով, կանաչով, դրօշակներով և գորգերով: Մցխէթում Թագաժառանգ Ցէսարեվիչի գալուն սպասում էր դեկտեմբերի 13-ի երեկոյեան այստեղ եկած կառավարչապետ գեներալ ադիւտանտ Շերեմետեվ:

Առաւօտեան ուղիղ 7 ժամ 15 րօպէին Նորին Կայսերական Բարձրութիւնը դուրս եկաւ վագօնից, կառք նստեց կառավարչապետ գեներալ ադիւտանտ Շերեմետեվի հետ և անընդհատ «ուռաների» ուղեկցութեամբ ճանապարհ ընկաւ դէպի Վլադիկավկազ: Թիֆլիսի նահանգապետ իշխան Շերվաշիձէ ուղեկցում է Բարձր Հիւրին մինչև Վլադիկավկազ, իսկ Կովկասի կառավարչապետ գեներալ-ադիւտանտ Շերեմետեվ մինչև Ռոստով (Դոնի վրա):

ՊԱՍՏԵՕՐԻ ԵՕԹԱՆԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

Երեքշաբթի, ամսիս 15-ին, Կովկասեան Գիւղատնտեսական ընկերութեան դահլիճում կայացաւ Պաստեօրի եօթանասնամեակին նուիրված հանդիսաւոր նիստը: Դահլիճը ճոխ լուսաւորված էր. նրա ճակատին դրված էր Պաստեօրի մեծադիր պատկերը շրջանակում, զարդարված թարմ կանաչով: Ժողովվել էր մեծ բազմութիւն արական և իգական սեռից: Ժամը 7$^1/_2$-ին նախագահը նիստը բացված յայտնեց և հաղորդեց, որ Կովկասեան Գիւղատնտեսական ընկերութիւնը ընտրել է Պաստեօրին պատուաւոր անդամ և կարդաց նրան ուղարկած հեռագիրը ֆրանսերէն լեզուով:

Այնուհետև կարդացին իրանց զեկուցումները վ. Դինգէլշտէտ՝ Պաստեօրի գիտական հետազօտութիւնների մասին կենսագրական ձևով. Ն. Շավրով՝ Պաստեօրի—շերամապահութեան մատուցած ծառայութեան մասին, վ. Ստարօսելսկի՝ Պաստեօրի արած խմորման տեսութեան վերաբերեալ հետազօտութիւնների մասին, և Ա. Քալանթար՝ Պաստեօրի մատուցած ծառայութեան մասին վարակիչ հիւանդութիւնների (սիբիրի ախտը) հետազօտելու գործում: Զեկուցանողներին ժողովուրդը յայտնեց իր շնորհակալութիւնը ծափահարութիւններով: Նիստը փակվեց ժամը 10-ին:

Նոյն օրը, երեկոյեան ժամը 7$^1/_2$-ին Կովկասի Բժշկական ընկերութեան դահլիճում նոյնպէս կատարվեց Պաստեօրի ծննդեան 70-ամեակի տօնախմբութիւնը: Հանդիսին ներկայ էին Թիֆլիսի բոլոր բժիշկները և երկու սեռից բաղկացած հասարակութիւն: Դահլիճի ճակատին կախված էր Պաստեօրի կենդանագիրը՝ ծաղիկներով զարդարած: Նիստը բանալով, նախագահը կարդաց ֆրանսերէն լեզուով գրված այն ուղերձը, որը Բժշկական ընկերութեան կողմից պէտք է ուղարկվի Պաստեօրին, որը վաղուց արդէն պատուաւոր անդամ է ընկերութեան: Ապա կարդացին իրանց զեկուցումները բժիշկ Լոռնկէվիչ՝ Պաստեօրի համառօտ կենսագրութիւնը և նրա գիտական գործունէութեան տեսութիւնը, բժիշկ Ֆինկէլշտէյն՝ պաստեօրեան կայարանները և նրանց վիճակագրութիւնը (ամբողջ աշխարհում այդ կայարանների թիւը 19 է), բժ. Բուդէնկօ՝ պաստեօրեան ինստիտուտը և բժ. Թամամշեան՝ պաստեօրեան ինստիտուտում գործադրվող հակախօլէրային պատուաստումների մասին: Նիստը վերջացաւ ժամը 11-ին:

ՄԵՐ ՄԵԼՊՕՄԷՆԱՅԻ ՏԱՃԱՐՆԵՐԸ

Թիֆլիսի թատրոններին անխուսափելի ապագայ է սպառնում: Հայոց և վրաց թատրոնները փախնում են մտածել վաղվայ մասին, այնքան խղճուկ է նրանց ներկան, իսկ ռուսաց թատրոնը համարեա թէ գոյութիւն չունի:

Նշանաւոր արտիստների գաստրօլների համը տեսած, բեմական փառաւոր անուններով ոգևորված հասարակութիւնը երեսը դարձրել է և միանգամայն չէ ուզում հաշտուել միջակ խաղերի և բեմական միջակ ոյժերի հետ, և այդ պատճառով ոչ մի ըէկլամ, ոչ մի յորդոր, ոչ մի խ ի թ ա ն չէ կարողանում ժողովրդին գրաւել թատրոն.— Թատրոնները դատարկ են հայոց ներկայացումներին, դատարկ են վրաց ներկայացումներին, և աւելի դատարկ՝ ռուսաց ներկայացումներին:

Մեր հասարակութեան թատրոնական ճաշակը ենթարկվեց տարիների ընթացքում այնպիսի արուեստական, ծայրահեղ, չափազանց գրգռումների, որ սովորական բեմերը և սովորական խաղացողները ոչ մի կերպ չեն կարողանում դ ո ւ ր ս գալ այդ՝ արուեստական կերպով գրգռված ճաշակին.... Գաստրօլները բոլորովին շեղել են բնական ճանապարհից մեր քաղաքի թատրոնական գործը: Ռօսսիին, Ադամեանին, Սալվինային, Երմօլօվային, Ստրեպետօվային տեսած հասարակութիւնը այլ ևս լ ա յ ա ղ չէ անում տեսնել հասարակ մահկանացուներին: Արտակարգ ազդեցութեամբ մինչև վերջին ծայրը գրգռված ճաշակը այլ ևս ոչինչ համ, ոչինչ հոտ չէ զգում սովորական խաղերից, որքան էլ ներկայացումները սահուն լինեն, և պիէսաներն էլ հետաքրքրական....

Եւ ահա այդ պատճառով ուրիշ ելք չէ մնում, բայց՝ կամ գ ա ս տ ր օ լ ն ե ր ի դիմել, հրաւիրելով արտասովոր ոյժեր, և կամ դիմել բեմական գեղարուեստի այն ճիւղին, որը կոչվում է օ պ է ր ե տ ա, և որը ոչինչ կրթիչ ներգործութիւն չունենալով, գրաւում է ժողովրդին միայն այն պատճառով, որ նոյնպէս անբնական գրգռումների է հասցնում ճաշակը, և շարժում շատ անհամակրելի զգացումներ....

Այո, ուրիշ ելք չէ մնացել մեր քաղաքի թատրոններին. կամ գ ա ս տ ր օ լ ն ե ր ի դիմել, և կամ թեթև, նոյն իսկ «անքաղաքավարական օպէրետներին»: Եւ որովհետև գաստրօլներն էլ միշտ չեն աջողվում, ուստի մնում է վերջին միջոցը՝ օպէրետը: Օպէրետը այժմ մեր անտրեպրենեօրների «Նոյեան տապանը», «փրկութեան խարիսխն» է: Եւ, ինչպէս լսում ենք, շուտով մենք մէկի տեղ երկու օպէրետ կունենանք, թէ բանկի և թէ արքունական թատրոնում:

*

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆՆԵՐ

Ձմեռը սկսվելուն պէս գիւղացիները ազատ լինելով իրանց դաշտային աշխատանքից՝ սկսում են մտնել իրանց սովորական ժողովարանները՝ ձմեռվայ երկար ժամանակը մի կերպ անցկացնելու համար: Գիւղական ժողովրդական այդ հաւաքատեղերը, որոնք պատկանում են գիւղական տանուտէրերին, քահանաներին և այլ հարուստ ընտանիքներին, կազմում են նրանց անասունների ախոռները, կամ ինչպէս իրանք են ասում՝ նրանց «թօվլէքը», որոնց մի կողմում շարքով կապված են լինում գեղջկական տան բոլոր անասունները, իսկ միւս կողմում, որը՝ «օդայի» ձև տալու համար՝ մի կ ի ս ա տ պ ա տ ո վ բաժանած է լինում երկար ախոռանից, նստած են լինում գիւղական ժողովականները:

Իւրաքանչիւր գիւղում գոյութիւն ունեն 5—6 և մինչև իսկ 10-ը այդպիսի ժողովարաններ, որտեղ վաղ առաւօտից լցվելով գիւղական ժողովուրդը՝ նստում է մինչև ուշ գիշերը, ծխելով, զրախօսելով, բամբասելով ու այլ և այլ առածներ, կատակներ ու հէքիաթներ ասելով այդ ամբողջ ժամանակամիջոցում... Գիւղական այդ ժողովականները մինչև գիշերվայ ժամը 12-ը նստելով այդ տեղերում, նրանցից շատերը միանգամայն մնում, առանց որ և է պատճառի՝ թողնում են անխնամ իրանց տունը, ընտանիքը, երեխաները, որոնք իրանց տան տղամարդին կամ ընտանիքի հօրը երկար սպասելուց յետոյ՝ ստիպված են լինում նիրհել, և առանց չ ո ր ա հ ա ն լինելու՝ նոյն իսկ քնել... Այդ մի վատ սովորութիւն է շատ տեղերի գիւղացիների մէջ:

Այդպիսի գիւղական ժողովարանները, բացի գիւղացիների լոկ խօսակցութեան հաւաքատեղիները լինելուց, ծառայում են նաև իբր գիւղական հասարակութեան առօրեայ անհրաժեշտ հարցերը լուծելու ժողովարաններ, և այդպիսիները, ուր վճռվում են հասարակական կամ պաշտօնական զանազան խնդիրներ,— պատկանում են բացառապէս գեղջկական տանուտէրերին

քի համար աշակերտին արձակելուց, մնացած ժամերը դատապարտվել էին մնալ այս նեխած բանտում:

Աշակերտների բնական կարիքի գնալը հերթով էր. սրա համար Պատուելու կողքին կախված կար մի ձուաձև տախտակ, որի մի երեսին գրված էր՝ «գնա», միւսին «մի երթար». աշակերտաց աչքերին ընկնում էր յաճախ «մի երթարը». ամեն երեկոյ և առաւօտ կանուխ եկեղեցի գնալը անպայման օրէնք էր: Ժամերով տանջանքների դատապարտված երեխաների համար շաբաթ օրերը միայն մի-մի ժամ զբօսանք կար եկեղեցուն կից գերեզմանոցում, ծծելով գերեզմանոցի նեխված օդը:

Եթէ երբեմն անմեղ զոհերի համար դէսից-դէնից բողոքում էին, պատուելիները սկսում էին ցոյց տալ մին քթի, միւսը գագաթի այն կտորված, ճղլած տեղերը, որ ստացել էին Զօլախի ձեռքից. «սա ինչ բան է, ասում էին ցոյց տալով ծնողներին աշակերտի քթից, ականջից կամ ոտից դուրս տուած արիւնը. մեր ոտքը, թեւը և կողն ենք կոտրել Զօլախի մօտ, օրերով հիւանդ ենք եղել, մինչև որ հասել ենք այս պատուելիութեան կարգին»: Այս և այսպիսի չօշափելի փաստերով համոզում և հանգստացնում էին բողոքողներին: Իսկ քննութիւնների ժամանակ պատուելիները իրանց կամեցած աշակերտներին ներկայացնում էին հետևեալ բերանացի ծրագրով, որովհետև ցուցակ աշակերտների և այլն ոչինչ չը կային. «Այս դասը աշակերտները սովորել են պզտիկ-սաղմոսի մինչև՝ «խզեսցուքը», այսչափը սաղմոսը կէս են հասել և այլն»:

Ուսումնարանի (բարձր շրջանի) շէնքը աւելի ընդարձակ էր իր բովանդակութեամբ. այստեղ մտնում էին սերտարաններից աւարտողները, որոնց կամայական ցուցակը ներկայացվում էր սերտարանի ուսուցիչներից: Շէնքը և ուսումնական կազմակերպութիւնը համեմատական առաւելութիւն էին վայելում. սեղանները մի քիչ կարգին, պատերի վրա զամված էին Վենետիկում հրատարակված աշխարհագրական տախտակներ. շէնքի վերի ծայրում մի քարոզչի ամբիոն՝ որի երկու վերի բրգաձև անկիւնների ծայրերից, շրջանակաւոր ապակիների մէջ մեծ տառերով գրված կախ էին տուել աջ կողմում՝ Պ ա տ ի ւ և ձախում՝ Պ ա տ ի ժ: Այս բարձրագոյն ուսումնարանը բաղկացած էր 150 աշակերտներից աւելի՝ որոց հովւում էր մի Պատուելի-կառավարիչ: Դիսցիպլինան անփոփոխ էր՝ միայն հասակ առած աշակերտները երբեմն թանաքով սեւցրած երեսով Պ ա տ ի ժ տախտակի տակին չոքացրած էին լինում, խիստ քիչ անգամ էլ պատահում էր, որ Պ ա տ ի ւ ի տակ կանգնում էին ի վարձատրութիւն իրանց աշխատանքին կամ բարի վարքի: Ուսման ծրագիրն էր Ագէրեանի քերականութիւնից մինչև Ագոնց ճարտասանութիւն, տրամաբանութիւն և Թեսալոս, կրօնագիտութիւն, ազգային պատմութիւն, չորս գործողութիւն, թուաբանութիւն, Թուրքերէն և Ֆրանսերէն լեզուներ՝ որոց երթեւեկ ուսուցիչները տալիս էին երբ և կամենային. երեք դասարան յատկացված էր աշակերտներին, ուր փոփոխակի դասախօսում էին ուսուցիչները. բայց ով էր գնում, ով էր սովորում, ինչը-ինչոյ, որը որոց էր՝ յայտնի չէր: Հայկաբանութեան, պատմութեան և կրօնի բոլոր դասերի ուսուցիչը մի վիթխարի մարմնով Պատուելի էր, որին և յանձնվել էր բովանդակ վարժարանի տեսչութիւնը: Եկեղեցական երգեցողութիւնը ձ ա յ ն ա ւ ո ր ն ե ր ի ն էր յատուկ եկեղեցում երգելու և փոխ ասելու, և մի քանի էլ հին գրաբառ երգերի էին ծանօթ: Ընդամենը ուսումնարանում տեսչին հետ միասին 4 ուսուցիչներ կային: Դասաւանդութեան ընդհանուր մեթօդը անգիր անելն էր ի հարկէ, առանց մի բան հասկանալու: Այսպէս աշակերտները դատապարտված 10 ժամեայ տաժանելի կեանքին՝ երեկոյին արձակվում էին իրանց տները:

Հօրթանոցը մինչև այսօր էլ մի զարմանալի երեւոյթ է. առաստաղը ցած, մութ, տորբիկրեայ և խոնաւ. անգրասեղան յատակին մինը միւսի վրա ծալապատիկ ընկած էին 5—8 տարեկան, առաւելագոյն որբ-աղքատ երեխաներ. ոմանք իրանց տակին փսիաթ ունէին, ոմանք մերկ յատակի վրա էին: Սովորում էին տ ա խ տ ա կ և ն ա խ ն ե ա յ ո ճ ո վ այբբենարան. տախտակը մի քառակուսի փոքր տախտակ էր, կոթով, որը փոքրիկ թիակի ձեւ ունէր, և որի վրա մեծ տառերով գրված էին ա—ֆ: Այս նախնականն էր, որից յետոյ ունենում էին այբբենարանը: Մօտից անցնելիս լսվում էին մի քանի խմբերի աններդաշնակ աղաղակները, ուր ճիշդ մահմետական մզկիթների տպաւորութիւնն էր գործում, աւելի երգում էին քան թէ կարդում. մի խումբ երգում էր տառերի հին ձայնով ա ժ ճ ո, բ ի մ ս, դ խ ն տ և այլն. մի ուրիշը զա, զե, զէ, զի, զո, զօ, և այսպէս միաժամանակ մի քանի երամակներ խառնում էին ձայները միմեանց և կազմում մի վայրենի ժխոր: Խմբերը յանձնված էին կարգապետների, որոնք առաջնորդում էին իրանց զինուորներին: Համարեա երեխաները ամբողջ այբբենարանը անգիր գիտէին, առանց մի տառ ճանաչելու: Իսկ ինքը մանկավարժ պատուելին քնած էր իր սեփական փարթալի վրա թեք ընկած. անտանելի աղմուկից մերթ ընդ մերթ աչքերը բանալով՝ խփում էր աջ ու ահեակ և գոչում. «ծօ կարդացէք, նզովից արմատներ, իժի ծնունդներ. ծօ լակոտներ» և ծխում իր չիբուխը: Այս կերպով տարիների ընթացքում, առանց տառը ճանաչելու, անդադար մի կողմից այբբենարաններ էին մաշվում, միւս կողմից իրանց էին փչացնում: Ծնողները շատ անգամ յուսահատած այդ անընդունակութիւնից՝ հանում և արհեստաւորին էին յանձնում: Հօրթանոցի անուանի մանկավարժ պատուելի Յակոբը մեծանալով-մեծանալով 7 տարի մայր-վարժարանին տեսութիւն (ատօրօժ) արաւ: Սրանից կարելի էր և մակաբերել միւս թաղային և աղջկանց վարժարանների վիճակը...:

(Կը շարունակվի)

կամ ինչպէս գիւղացիք են անուանում՝ գիւղական «հուէմներին»:

Սկզբում ասեցինք, որ գիւղական ժողովուրդը հաւաքւելով այդ ժողովարաններում՝ սկսում է ուտածներով, կատակներով և այլ զբաղմունքներով պարապել: Թէ ո՛ր աստիճան բարոյական, կրթիչ նշանակութիւն կամ ազդեցութիւն են ունենում գիւղական-ժողովրդական ասածները, հէքիաթներն ու կատակները գիւղական ամբողջ մտաւոր կեանքի վրա,—այդ մասին կաշխատենք խօսել մի այլ յօդուածով, իսկ այժմ կաւելացնենք այսքանը. ցանկալի է, որ գիւղացիները հաւաքւելով իրանց այդ սովորական ժողովարաններում, փոխանակ ժամանակը դատարկաբանութեամբ սպանելու՝ ձեռնարկէին մի որ և է՝ իրանց համար օգտաւէտ գործի: Նպատակայարմար է մանաւանդ ժողովրդական ընթերցանութեան համար տպագրւած այլ և այլ բժշկական բրօշիւրները իրանց գրագէտ անդամների միջոցով կարդացնել տալով՝ գոնէ մասամբ ծանօթանային հանրամատչելի, տարրական խրատների հետ: Գիւղական շրջանի համար՝ այդ տեղը և այդ միջոցը ընթերցանութեան ամենայարմար շրջանն է:

Ս.

ՆԱՄԱԿ ԳՈՐՈՒՑ

Դեկտեմբերի 12-ին

Վրաց «Իվերիա» լրագրի 260 համարում Գորուց հաղորդած լուրը, որի մէջ թղթակիցը ծանօթացնում է վրաց հասարակութեան՝ Գաւիթօվների ու Անտօն Թավզարօվի գործը և նահանգական դատարանի վճիռը, անճշտութիւններ է պարունակում. ուստի իբրև գործին մօտիկ ծանօթ, բարոյական պարտաւորութիւն ենք համարում արդարութիւնը երևան հանել:

Գորուց դէպի հիւսիս գտնւում է Ջէվէրա գիւղը, որը պատկանում է իշխան Ամիլախվարիին: Ամիլախվարին այդ կալուածքը մի քանի տարի սրանից առաջ կապալով էր տուել Ա. Թավզարօվին, որը սովորութեան համեմատ՝ անցեալ 1891 թ. հոկտեմբերին ևս գնաց այդ գիւղը այգեկութ անելու: Այդ ժամանակ եկել են յանկարծ և Գաւիթօվները ու տեսնելով, որ Թավզարօվ արդէն բսկսել է այգեկութը, սկսում են նրան գանակոծել, առանց որ և է պատճառի՝ Թավզարօվի կողմից. այնքան են ծեծել, մինչև որ գիւղի կանայք օգնութեան եկել և ազատել են: Չը բաւականանալով այդքանով՝ կիսամեռին ուզել են գցել կարասը և հողով ծածկել, բայց այդ չէ աջողվել:

Երբ Թավզարօվին ուշի բերին և բժիշկը քննեց վէրքերը, երևաց, որ ներքևի ծնօտի աջ կողմը կոտրւած է, երեք ատամն ընկած և ծնօտի ոսկորները հանած, որպէս և հաստատւեց դատարանում ևս. գլխի վրա կար անհամար վէրք, և ամբողջ մարմինը և դէմքը կապտած և այլանդակւած: Թավզարօվ այժմ ամենաողորմելի դրութեան մէջն է, նախ՝ որովհետև չէ կարող ծամել կերակուրը, որովհետև վերևի և ներքևի ծնօտները հաւասար չեն կանգնած, ինչպէս այդ ինքն էլ է գանգատւում և երևաց բժշկական քննութիւնից ու հաստատւեց դատարանում. և երկրորդ՝ Թավզարօվը անկողնուն ծառայել է ոչ թէ երկու շաբաթ, ինչպէս ասում է «Իվերիայի» թղթակիցը, այլ չորս ամիս, նախ Թիֆլիսի Միքայէլեան հիւանդանոցում և ապա իր տանը:

Ապա թղթակիցը աւելացնում է, որ իշխան Ամիլախվարիների կալուածքը Ջէվէրայում՝ ծախւեց պարտքի տեղ, որը գնեց Նինա Ջանդուկելին՝ Գաւիթօվների քոյրը.—եթէ արդարև ծախւած էլ լինէր, միթէ ամբողջովին. մենք կասկածում ենք. չէր կարող ծախւել այն մասը, որի համար գնացել էր Թավզարօվը, քանի որ Ամիլախվարին՝ որի կապալառուն է Թավզարօվ, պարտք չունի: Դիցուք Թավզարօվ սխալւեց.—միթէ այդպէս անպատժաբար կարելի էր վարւել: Գաւիթօվներին յայտնի է, որ կան դատարաններ, որոնց միջոցով կարող էին պահանջել վնասը. բայց Գաւիթօվները այդպէս չարին. նրանք իրանց ձեռքով վճռեցին ամբողջ գործը, թողնելով խեղճին թշուառութեան մէջ... Եթէ, իրաւ, ծախւած էլ լինէր, ինչի այն ժամանակը Նինա Ջանդուկելին չունէր ոչ մի գրական փաստ՝ սեփականութեան մասին, և երևակայեցէք, չունէր մինչև անգամ և «частное опредѣленіе»: Այդ բոլորը թողնենք. ո՛ր օրէնքի համեմատ և կամ ինչ հիման վրա Գաւիթօվները յանձն առան իրանց քրոջ կալուածքը պաշտպանելու, քանի որ նրանք ոչ մի հաւատարմագիր չունէին:

Նահանգական դատարանը քննելով այս գործը Գօրիում, մեղադրւածներից առաջինին վճռեց 4 ամիս, իսկ երկրորդին 6 ամիս բանտարկել:

Թէպէտ այս պատասխանը պէտք էր «Իվերիային» ուղարկել, բայց վրացերէն լաւ չը գիտենալու պատճառով, ուղարկում ենք «Մշակին», միանգամայն խնդրելով և «Իվերիայի» պ. խմբագրից՝ արտատպելու այս նամակը, իբրև հերքում նոյն լրագրում տպած լուրին:

***

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հարկաւոր ենք համարում յայտարարել, որ մեր լրագրի խմբագիրը, պ. Գրիգոր Արծրունին, երեք օրից ի վեր տկար լինելով՝ չէ ընդունում իրան անձամբ գիմել ցանկացողներին:

—

ԱԲԱՍԹՈՒՄԱՆԻՑ մեզ գրում են դեկտեմբերի 12-ից. «Մի քանի օր է արդէն ձիւն է գալիս: Չը նայելով, որ մենք բնակւում ենք անտառի մօտ, սակայն վառելափայտը չափազանց թանգ է մեզ մօտ. վառելափայտի սաժէնը 22 րուբլի արժէ, իսկ ածուխի պուդը 1 ր. 20 կոպէկ, այն էլ չէ ճարվում: Խստութեամբ արգելւած է անտառից փայտ կտրելը, իսկ վայր ընկած և չորացած վառելափայտի համար նոյնպէս պէտք է մաքս վճարել և յետոյ բերել: Մերձակայ գիւղի բնակիչներն էլ աւելի ձեռնտու են համարում հեռուից չինութեան փայտ կտրել և բերել վառելափայտ, և այդպէս մենք՝ Աբասթումանի բնակիչներս՝ անտառի մէջ կարօտութիւն ենք քաշում վառելափայտի»:

—

Ստացանք այս օրերս Թիֆլիսում տպագրւած «Վրաստանի օրացոյց»: Օրացոյցը կազմւած է վրաց ժողովրդի համար՝ վրացերէն լեզուով: Կազմողն է Վ. Գունիա: Գիրքը բաղկացած է մօտ 500 երեսից, և բովանդակում է հարուստ տեղեկութիւններ: Օրացոյցը զարդարւած է թէ տեղական, թէ օտար գործիչների և թէ գերասանների պատկերներով. տարաբաղդաբար, պատկերներից շատերը վերին աստիճանի անաջող են:

—

Կովկասեան հայոց Բարեգործական ընկերութեան խորհուրդը խնդրում է մեզ տպագրել հետևեալը. «Կովկասի հայոց Բարեգործական ընկերութեան խորհուրդը յայտնում է ի գիտութիւն ընդհանրութեան, որ օրիորդ իշխանուհի Սօֆիա Արղութեան-Երկայնաբազուկը նուիրած լինելով Բարեգործական ընկերութեան իր գրադարանը, բաղկացած մօտ 400 կտոր հայերէն և ռուսերէն գրքերից, մօտ 5000 րուբլու արժողութեամբ, խորհուրդս իր անցեալ նոյեմբերի 21-ին կայացած նիստում որոշել է յայտնել ազնուահի օրիորդին խորին շնորհակալութիւն յանուն Բարեգործական ընկերութեան և ընտրել է նրան, համաձայն կանոնադրութեան § 10-ին, Ընկերութեան մշտական անդամ:»

—

Ստացանք «Համառօտ պատմութիւն ընդհանուր ազգաց» դասագիրքը, աշխատութիւն Վ. Մ. Քիւրքճեանի: Գիրքը տպւած է Կ. Պօլսում, Արամեան տպարանում, 1892 թ. և ընդունւած է իբրև դասագիրք ազգային կենտրօնական վարժութեան Ուսումնական խորհրդից: Առայժմ տպւած է միայն առաջին մասը:

—

ԴԻԼԻՋԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Դեկտեմբերի 6-ին թէ այստեղ, թէ շրջակայ գիւղերում սաստիկ ձիւն եկաւ, այնպէս որ ձիւնի խորութիւնը մօտ մի արշին էր: Երթևեկութիւնը բոլորովին դադարել է. միայն դէպի Ալէքսանդրօպօլի կողմը կարելի է երթևեկել, այն էլ սահնակով, իսկ դէպի Երևանի կողմը՝ ձիւնի պատճառով ճանապարհները բոլորովին փակվել են: Ահա քանի օր է, որ Երևանից պօստը չէ ստացւում, իսկ Թիֆլիսից եկածն էլ այստեղ է մնում: Քանի օր է, որ սաստիկ քամի է փչում: Պատմում են որ Սեմենովկա կայարանից մինչև Ելենովկա ճանապարհների վրա թողնւած են անուէր, բեռնաւորւած ֆուրգօններ և սայլեր: Տէրերը կարողացել են միայն իրանց և անասուններին ազատել: Այստեղ բազմաթիւ ճանապարհորդներ են սպասում մինչև ճանապարհի բացվելը: Մի երկու օր առաջ մօտակայ Պօղոսքիլիսայ գիւղից մի մարդ անտառից տուն վերադառնալիս՝ սաստիկ բուքի պատճառով, չէ կարողանում տուն հասնել և ճանապարհին փչանում է:»

—

Դեկտեմբերի 14-ին նշանակւած հայոց ներկայացումը յօգուտ գերասան Ադայեանի, փոքրաթիւ հասարակութիւն էր գրաւել թատրոն: «Խաթաբալա» պիէսայի փոխարէն խաղացին մի երկու վօդէվիլներ, և «Աւազակներից» մի գործողութիւն: Բենեֆիցիանտին տուեցին ընծայ և մի պսակ: Այսօր, հինգշաբթի, խաղացվելու է «Սամէլ» ողբերգութիւնը:

—

Կ. Պօլսի «Հայրենիք» լրագրի ջանքով Կ. պօլսեցի հայ բժիշկների մի խումբ կազմել է խօլէրայի դէմ կռւելու համար՝ «Հանրամատչելի խրատներ», որոնք տպագրւած են այդ լրագրի մէջ, ժողովրդական ընթերցանութեան համար: Լրագիրը խուամբ առաջարկում է Թիւրքաց Հայաստանում բնակվող բոլոր գրագէտ անձանց կարդալ և տարածել անգրագէտների մէջ այդ խրատները:

—

Շնորհակալութեամբ ստացանք լուսանկար Տէր-Ղևոնդեանից Խրիմեան Հայրիկի շատ մեծադիր լուսանկարը: Պատկերը գեղեցիկ է պատրաստած: Վաճառվում է հատը 3 րուբլով:

—

Մեզ հաղորդում են, որ «Հրատարակչական ընկերութիւնը» մի շնորհաւորական հեռագիր է ուղարկել Պարիզ՝ Պաստեօրին, նրա 70-ամեակի առիթով:

—

Լսում ենք, որ Թիֆլիսի Մողնու ս. Գէորգ եկեղեցու երեցփոխ պ. Վարդապետեան աշխատում է կազմակերպել եկեղեցու համար քառաձայն երգեցիկ խումբ: Ցանկալի է, որ Թիֆլիսի բոլոր եկեղեցիներն աշխատէին ունենալ երգեցիկ լաւ խմբեր, քանի որ դա մի զօրեղ միջոց է ժողովրդին եկեղեցի գրաւելու համար:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԻՌԼԱՆԴԱԿԱՆ ԻՆՔՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Իռլանդական ինքնավարութեան վերաբերեալ Գլադստօնի կազմած նախագծի մասին «Daily News» լրագրին հետևեալ տեղեկութիւններն են հաղորդում. «Իռլանդիան, առաջվան պէս, իր ներկայացուցիչներ կունենայ համայնքների ժողովում, բայց իռլանդական պատգամաւորների թիւը շատ կը պակասի: Այդ օրինագծի մէջ մտցրած է այն կէտը, որի մէջ ասւած է որ, եթէ պետական պարլամենտը յայտնի ժամանակամիջոցում չի լուծի իռլանդական հողային հարցը, այն ժամանակ այդ հարցը պէտք է լուծէ իռլանդական առանձին պարլամենտը: Իռլանդական ինքնավարութեան օրինագծի առաջին ընթերցանութիւնից յետոյ խօսոյն համայնքների ժողովին կը ներկայացվի մի մեծ բիլլ Անգլիայում ընդհանրապէս ռէֆօրմներ մտցնելու մասին:

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ԹԻՒՐՔԻԱՅՈՒՄ

Թիւրքիան էլ է վարակվել ցուցահանդէսների տենդով: Ահա թէ ինչ են գրում Պօլսի լրագիրները. «Սուլթանը հրամայած է որ Պօլսոյ մէջ ալ մեծ ցուցահանդէս մը տեղի ունենայ, ինչպէս ամեն քաղաքակրթեալ երկիրներու մէջ: Այս ցուցահանդէսին մէջ ի տես պիտի դրուին Թուրքիոյ ամեն գործուած և բանուած արտադրութիւնները, ինչպէս նաև Եւրոպայէն գալիք ապրանքները: Այս ցուցահանդէսին համար Շիշլիի մէջ ընդարձակ գետին մը պիտի յատկացուի, ուր պիտի շինուի յատուկ շէնք մը իր բաժանումներովը: Մասնախումբ մը պիտի կազմուի ձեռնհաս անձերէ որոնց պաշտօնը պիտի ըլլայ ցուցահանդէսին այս պատրաստութեան ձեռնարկել և անոր մանրամասնութեանցը հսկել:»

Մարգարէ չեղած կարելի է գուշակել, որ Ստամբուլի ցուցահանդէսը անյաջող կը լինի: ինչ պէտք է ցոյց տայ Թիւրքիան, ով պէտք է ցոյց տայ, և ո՛ր գանձարանից պէտք է փող վերցնի՝ ցուցահանդէս կազմելու համար:

ՄՈՒՐԱՑԻԿ ՎԱՐԺԱՊԵՏԸ

Այդ յուզիչ վերնագրի տակ, «Հայրենիք» լրագրում հետևեալ սրտաճմլիկ տողերն են տպւած. «Խաս գիւղի մէջ այս օրերս շատ կը գըտնենք վարժապետով մը:

«Աղտոտ, հին գոգաւոր ակնոց մը աչքերուն վրա, գունատ դէմքով, քառասուն և հինգի մօտ. միջահասակ, հաստըլիկ մարդ մըն է այդ վարժապետը:

«Փաթթված է մաշված զգեստներու մէջ, թըրջված, սառած տախտակի նման: Պատռտած կօշիկներէն դուրս ելած ոտքի մատները կը զարնուին միշտ սրածայր քարերու, ու խեղճը մարմնքելով կը շարունակէ իր ճամբան, կրելով կուրծքէն կախված քարտէսը, որուն վրա գրված է՝ հ ա յ վ ա ր ժ ա պ ե տ մը:

«Կը զարնէ դուռ մը և ցոյց կուտայ կուրծքին քարտէսը. տանտէրը կապշի, հայ վարժապետ մըն է:

«Կը կենայ փողոցի մը անկիւնը ուրկէ կանցնին շուկայի մարդիկը խմբովին և ողորմելի նայուածք մը կը ձգէ անցնող դարձողին վրա:

«Ժողովուրդը կը բանայ իր փոխ քսակը և մուրացիկ վարժապետին ափին մէջ կը դնէ իր բաժինը:

«Մուրացիկը իր սառած մատները երբեմն կը տաքցնէ բերնին շոգիովը, երբեմն կը դնէ ծոցը: Եւ մութին կանցնի կերթայ գինետուն մը, իր պաղ մարմինը քիչ մը տաքցնելու և գինիի գաւաթի մը մէջ մխիթարանք գտնելու ու յետոյ կելլէ կերթայ պառկիլ գիշերը, ո՛վ գիտէ ո՛ւր:

«Այսպէս կանցնի շաբաթն ամբողջ: Կիրակի օր եկեղեցիին դուռն է, միշտ քարտէսը վզէն կախված:»

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Պարիզից հեռագրում են, որ դաւաճեալ Լէսէպսից ծածկում են նրա որդու կալանաւորումը:

—Լրագիրներին Միլանից հեռագրում են դեկտեմբերի 7-ից, թէ Ումբէրտօ թագաւորը սենատօր Տօրիջանիի հետ խօսակցելու ժամանակ յայտնեց, որ եւրօպական խաղաղութիւնը երկար ժամանակով ապահովւած է:

—Վիէննայից հեռագրում են լրագիրներին, որ Կօբուրգեան պրինցը շուտով Լօնդօն կերթայ:

—Կ. Պօլսից գրում են. «Տպագրական տեսչութեան պաշտօնագրով «Մանզումէի Էֆքեար» օրագիրը երէկուանէ անպայման կերպով դադարման դատապարտուեցաւ, կանօնի հակառակ գործած ըլլալուն համար:»

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հանգուցեալ Սրուանձտեանի հետ միասին 1886 թւին, յունիսի 8-ին, եպիսկոպոս են ձեռնադրւել Մակար կաթողիկոսի ձեռքով հետևեալ անձինք. Սարգիս եպիսկոպոս Տէր-Գասպարեան, անդամ սինօդի.—Կարապետ եպիսկոպոս Տէր Գալստեան (վախճանւած).—Յովհաննէս եպիսկոպոս Տէր Աստուածատուրեան, առաջնորդ Պայաղիտի.—Արիստակէս եպիսկոպոս Դաւթեան, անդամ սինօդի.—Մաղաքիա եպիսկոպոս Օրմանեան, փոխ-վանահայր Արմաշու.—Մամբրէ եպիսկոպոս Սանասարեան, նախկին առաջնորդ Թիֆլիսի (վախճանւած).—Գարեգին եպիսկ. Սրուանձտեանց (վախճանւած).—Կարապետ եպիսկոպոս Այվազեան, առաջնորդ Ղարաբաղի.—Ստեփաննոս եպիսկոպոս Յովակիմեան, առաջնորդ Նիկոմիդիոյ: Վերոյիշեալ ինն եպիսկոպոսներից երեքը վախճանւած են:

***

Դեկտեմբերի 2-ին Պարիզում վախճանւած սենատօր Ջօն Լէմուան պատկանում էր ֆրանսիական մամուլի ամենայարգելի և պատկառելի ներկայացուցիչների թւին: Նա մեռաւ 77 տարեկան հասակում: «Journal des Débats» լրագրում, 60-ական թւականներին, նա ազատամիտ մամուլի կողմն էր և մեծ եռանդով պաշտպանում էր Իտալիայի ազատութեան և միութեան գաղափարը, իսկ սաստիկ յարձակվում էր պապի աշխարհային իշխանութեան դէմ: 1878 թւին նա ամբողջապէս ներքին քաղաքականութեան հարցերին նուիրվեց: Պարիզի պաշարման ժամանակ նրա ջերմ ազգասիրական յօդուածները մեծ տպաւորութիւն էին գործում: Լէմուան ծնվեց 1815 թւին Լօնդօնում, ֆրանսիացի ծնողներից: Բարձրագոյն ուսում ստացաւ Ֆրանսիայում: 1840 թւին «Journal des Débats» լրագրում խմբագրում էր Անգլիայից ստացվող տեղեկութիւնների բաժինը: Ապա նա արտաքին քաղաքականութեան հարցերին վերաբերեալ յօդուածներ էր գրում և սկսեց աշխատակցել «Revue de Deux Mondes» ամսագրի քաղաքական բաժնում: 1876 թւին նրան ակադեմիկոս ընտրեցին հռչակաւոր ֆէլիետօնիստ Ժիւլ Ժանէնի տեղ: Շատ նշանաւոր է այդ աչքի ընկնող պուբլիցիստի վերջին կամքը. նա արգելել է ճառեր արտասանել իր գերեզմանի վրա:

„ՄՇԱԿԻ" ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 15 դեկտեմբերի։ Երէկ վախճանվեց ինժեներական խորհրդի անդամ և երկաթուղիների դեպարտամենտի տեխնիկական բաժնի կառավարիչ Նիկոլայ Վիկտորովիչ Բէրնացկին։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 15 դեկտեմբերի։ Տոբոլսկի նահանգապետ Տրօյնիցկի, հիւանդութեան պատճառով, իր խնդիրքի համաձայն արձակված է ծառայութիւնից, իսկ նրա տեղ Տոբոլսկի նահանգապետի պաշտօնակատար է նշանակված Լիֆլանդիայի փոխ-նահանգապետ Բօգդանօվիչ։

ՊԱՐԻԶ, 15 դեկտեմբերի։ Պանամայի յանձնաժողովը հինգշաբթի օր լսելու է «Московскія Вѣдомости» լրագրի ներկայացուցչին այն մասին, որ իբրև թէ այդ լրագիրը կաշառել են Պանամայի փողերով։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 15 դեկտեմբերի։ Դատաստանական պալատը դատապարտեց գեղարուեստների ճեմարանի նախկին կօնֆերենց-սեկրետար իւէեվին՝ աքսորել Սիբիր. նկարիչ Կլեվէր արդար է ճանաչված։ Երէկ բացվեց բժիշկների ժողով։ Եկել են մօտ 200 մարդ։

ԴՈՒԲԼԻՆ, 15 դեկտեմբերի։ Շաբաթ երեկոյեան, պօլիցիական չինութեան առաջ, փոխարքայի պալատի մօտիկ, պայթեց դինամիտի մի ռումբ, որից մի պօլիցիական սպանվեց և պօլիցիական չինութիւնը սաստիկ վնասվեց։ Պայթիւն առաջացողները թագնվել են։ Ենթադրում են, որ դրանք ֆենիներ են, որոնք ցանկացել են դրանով վրէժ առնել կառավարութիւնից՝ իրանց համախոհներից մէկին բանտարկութիւնից չազատելու համար։

ՊԱՐԻԶ, 16 դեկտեմբերի։ «Figaro» լրագրի տեղեկութիւններին համեմատ, Բրուադէլի զեկուցումից երևում է, որ բարօն Րէյնակի մահը թունաւորելուց է եղել, և որ թոյնն ընդունել է մահվանից 7 կամ 8 ժամ առաջ։ Պանամայի գործում մեղադրվածների փաստաբանները ըստ երևոյթին դիտաւորութիւն ունեն այդ փաստից օգուտ քաղել՝ յունվարի 10-ին նշանակված գործի յետաձգումն պահանջելու համար, որպէս զի կարելի լինի լրացուցիչ քննութիւն կատարել։—Նոյն լրագրում տպված է Անդրիէի հետ խօսակցութիւնը, որը յայտնեց, թէ 2 տարի առաջ Կօրնէլի Գէրցին թունաւորելու փորձ էր եղել և որ այդ փորձին ըստ երևոյթին մասնակից է եղել Րէյնակ։—Այսօր Պաստեօրի ծննդեան 70-ամեակի առիթով Սորբոնում տեղի ունեցաւ հանդէս, ներկայութեամբ նախագահ Կարնօի, մինիստրների, դիպլօմատների և ֆրանսիական ու օտարերկրեայ ընկերութիւնների մօտ 50 պատգամաւորութիւնների։ Պատգամաւորութիւնները ուղերձ և մեդալներ մատուցին յօբելեարին։ Պաստեօր յատկապէս շնորհակալութիւն յայտնելով օտարերկրեայ ընկերութիւններին, այն համոզմունքը յայտնեց, որ գիտութիւնը և խաղաղութիւնը յաղթող կը հանդիսանան տգիտութեան և պատերազմի վրա, որ ժողովուրդների մէջ համաձայնութիւն կը կայանայ ոչ թէ աւերման, այլ ստեղծելու համար։ Պետերբուրգից եկած պատգամաւորը երրակի ցոյցի առարկայ դարձաւ։ Պաստեօր գրկեց նրան։

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՕՐՍԱ

Դեկտեմբերի 15-ին

Լօնդօնի վրա 10 ֆունտ արժէ . .	100 ր.	05 կ.
Բերլինի վրա 100 մարկ — . .	49 ր.	05 »
Պարիզի վրա 100 ֆրանկ — . .	39 »	$77^1/_2$ »
Ոսկի — — արժէ . .	8 »	01 »
Մաքսայի կուպօններ — . .	160 »	25 »
Արծաթ — — — . .	1 »	10 »
Բօրսային դիսկօնտեր — . .	$4^1/_4$ »	$5^1/_2$ »
Պետ. բանկի 5% տոմս 1 շրջանի . .	103 »	25 »
— — — — 2-րդ — . .	103 »	12 »
— — — — 3-րդ —	— »	— »
— — — — 4-րդ —	— »	— »
— — — — 5-րդ —	— »	— »
— — — — 6-րդ —	102 »	75 »
6% ոսկեայ րէնտա	163 »	75 »
4% ոսկեայ փոխառութիւն. . . .	— »	— »
Արևելեան 5% փոխառ. 1-ին շրջ.	— »	— »
— — — 2-րդ —	102 »	50 »
— — — 3-րդ —	104 »	37 »
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	241 »	50 »
— — երկրորդ —	221 »	50 »
Պետական երկաթուղային րէնտա.	104 »	— »
$4^1/_2$ րէնտա	— »	— »
5% ներքին փոխառութեան . . .	95 »	12 »
5% գրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի	101 »	— »
Ազն. կալ. Պետ. բանկի խաղարկութ.		
Գրաւ. թղթ. — — .	191 »	— »
$5^1/_2$% Վիլյակ. գիւղ. հող. բանկի.	102 »	— »
$4^1/_2$% գրաւական թղթեր կալուած.		
փոխ. կրեդիտ. ընկեր. մեսալ. .	157 »	— »
— — — թղթադ. .	101 »	75 »
Պետերբուրգի քաղաքային կրեդիտ.		
ընկերութեան օբլիգացիաները. .	101 »	62 »
Մոսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ.	101 »	62 »
Օդէսայի — — .	101 »	75 »
Թիֆլիսի — — .	98 »	75 »
Գրաւ. թղթ. Թիֆլիսի կալ. բանկի.	102 »	25 »
— — Քութայիսի — .	102 »	25 »

Ս. Պետերբուրգի բօրսայի տրամադրութիւնը մի փոքր ամուր է։

Խմբագիր-Հրատարակող՝ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

Հինգշաբթի, դեկտեմբերի 17-ին, Հայ դերասանական մշտական խումբը, Արքունական թատրօնում կը ներկայացնէ առաջին անգամ

„ՍԱՄԵԼ"

Ողբերգութիւն, 3 գործ. հեղ. Հէքիմեանի։

ՍԻՐԱՀԱՐԸ ՍԵՂԱՆԻ ՏԱԿ

Վօդվ. 1 գործող. հեղ. Քամալեանի։ Մասնակցում է ամբողջ խումբը։

Սկիզբն է $7^1/_2$ ժամին երեկոյեան։ Տեղերի գները սովորական են։

Երկուշաբթի, դեկտեմբերի 21-ին ի նպաստ տիկ. ՄԵԼԻՔԵԱՆԻ, 1—1

Երգուեաւլ հաւատարմատարի օգնական

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՍՊԵՆԴԻԱՐԵԱՆԻ

բնակարանը գտնվում է՝ Михайловская улица № 195. 1—5

Դուրս եկաւ մամուլի տակից Մոսկվայի մի խումբ երիտասարդների հրատարակութեամբ „ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ" ՅՕԴՈՒԾ ՌՈՒՍ ՍՈՎԵԱԼՆԵՐԻ։ Ժողովածուի գինը, ճանապարհածախսով միասին ՄԻ ՌՈՒԲԼԻ է։ Գնել ցանկացողները թող դիմեն հետևեալ հասցեով. Москва, Тверская ул. Номера Фальцъ-Фейнъ, № 192, Ерванду Тагіаносянцъ.

№ 145 1—5

Խոնարհաբար խնդրում եմ ՄՈՂՆՈՒ Ս. ԳԷՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՄԵԾ. ծխականներին, ամսիս 20-ին, կիրակի, ս. պատարագից յետոյ շնորհ բերել յիշեալ եկեղեցին նախ՝ ստանալու ինձանից տարեկան հաշիւ և երկրորդ՝ խորհրդակցելու եկեղեցուն վերաբերեալ մի քանի անհրաժեշտ խնդիրների մասին։

1—2 Մողնու երեցփոխան՝ Ա. Վարդապետեան

Մի հայ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ, որը գիտէ հայերէն, թիւրքերէն, ռուսերէն և փոքր ինչ էլ ֆրանսերէն լեզուն՝ ցանկանում է Թիֆլիսի մի առևտրական տանը, գրասենեակում, կամ խանութում պաշտօն ունենալ։ Ցանկացողները կարող են իրանց հասցէն թողնել „ՄՇԱԿԻ" խմբագրատանը։ 2—3

Թիֆլիս նոր եկած մի ՖՐԱՆՍՈՒՀԻ դասեր է տալիս ֆրանսերէն լեզուից։ Հասցէի համար դիմել „ՄՇԱԿԻ" խմբագրութեանը։ 2—3 (շ. հ.)

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Հ. Յ. ՕՐԲԷԼԻ

Սօլօլակսկայա փողոց, սեփական տանը №№ 15—16

ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻՆ

Առաւօտեան 8 ժամից մինչև 12 ժ. և երեկոյեան 4 ժամից մինչև 6 ժ.

կիրակի և տօն օրերին առաւօտեան 8 ժամից մինչև 2 ժամ կէսօրից յետոյ։

(№ 145) 100—150

Ա Ռ Ա Ն Ց Ս Ա Կ Ա Ր Կ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն

БЕЗЪ ЗАПРОСА

„ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ"

(ВѢНСКІЙ МАГАЗИНЪ)

Գօլօվինսկիյ պրօսպեկտ, առաջին գիմնազիայի հանդէպ, տուն Մդիվանիի

Հրաւիրում ենք ուշադրութիւն դարձնել Թիֆլիսի պատուելի հասարակութեան, որ ներկայումս ունենք ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ տղամարդկանց և երեխաների պատրաստի հագուստներ ամենավերջին ձևի։ Բայց ձմերային սեզօնը անցնելու պատճառով՝ ծախում ենք անհամեմատ աւելի էժան՝ քան անցեալ տարիները—առանց սակարկութեան (безъ запроса)։

2—15 № 144 Խուդավերդեան եղբայրներ

БЕЗЪ ЗАПРОСА

Ա Ռ Ա Ն Ց Ս Ա Կ Ա Ր Կ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն

ՏՕՆԱԾԱՌԵՐԻ համար ԴԵՂԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ՄԱԳԱԶԻՆ Վ. ԳՐԻՎՆԱԿԻ

Ստացաւ ահագին ընտրութիւն ԸՆԾԱՆԵՐԻ, ԶԱՐԴԵՐԻ և ամէն ինչ որ հարկաւոր է շքեղ և էժան ՏՕՆԱԾԱՌԵՐ սարքելու համար։ Պ.պ. օտարաքաղաքացիների համար կայ մանրամասն ՍԱՐՔ ու ԿԱՐԳ մեծ և փոքր տօնածառերի համար, 5 րուբլուց մինչև 150 րուբլի արժողութեամբ, պատրաստ ուղարկելու համար։ Կայ տնային բենգալեան կրակ. նոյնպէս կան պարֆիւմերական ժողովածուներ շքեղ արկղիկներում, ընծաների համար։

№ 143 (1891) 3—10

ԲԺԻՇԿ Մ. Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐԵԱՆ

Ընդունում է հիւանդներին, ներքին և երեխաների հիւանդութիւններով, ամէն օր առաւօտեան 9 ժամից մինչև 11 ժամ

երեկոյեան 5 — — 7 —

իր բնակարանում, Վելեամինօվսկայա փողոցում, տուն Խանկալամօվի, № 22.

№ 139 5—10

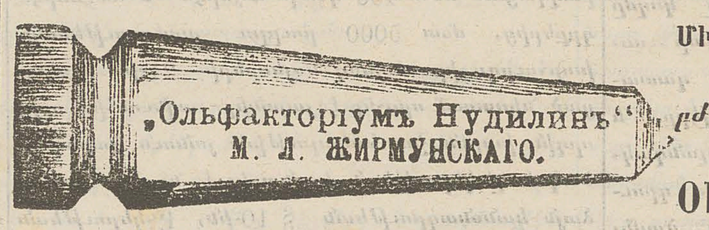

ՄԻՋՈՑ ԽԱՐԲՈՒԽԻ ԴԷՄ

բժշկական գեպարտամենտից թոյլատրված

ՕԼՖԱԿՏՕՐԻՈՒՄ ՆՈՒԴԻԼԻՆ

Մ. Լ. ԺԻՐՄՈՒՆՍԿՈՒ

ծախվում է 40 կոպէկով

Գեղագոլ ծախան Ապրանքների Վաճառման կովկասեան ընկերութեան մէջ Թիֆլիսում։

№ 128 (91 թ.) 5—40

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

Ե Ր Կ Ո Ւ Ս Ե Ռ Ի Ա Ն Ձ Ա Ն Ց Հ Ա Մ Ա Ր

ՏԱՍՆՈՒՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Առևտրական կուրսերի նպատակն է՝ մասնագիտական առևտրական կրթութիւն տալ երկու սեռի անձանց և պատրաստել գործնական ճանապարհով հմուտ հաշուապահներ։ Աշակերտները ստանում են ատտեստատներ։

Աւանդելի առարկայք սոքա են՝ 1) Առևտրական ցնտեսութիւն, 2) Առևտրական թուաբանութիւն, 3) Հաշուապահութիւն (պարզ, կրկնակի և բանկային), 4) Թուաբանութիւն համրիչի վրա, 5) Առևտրական թղթակցութիւն, 6) Առևտրական և մուրհակի կանոնադրութիւն և 7) գեղագրութիւն։

Ուսումը սկսվելու է հոկտեմբերի 1-ից։ Ընդունելութիւնները սեպտեմբերի 15-ից, ամենայն օր, երեկոյեան 4-ից մինչև 8 ժամը, կուրսեր հիմնողի բնակարանում, Սօլօլակում, Ալէքսանդր Փրիդօնովի տանը, № 9 Սերգիէվսկայա և Նադօրնայա փողոցների անկիւնում։ Ծրագիրը ու կանոնները կարելի է ստանալ ՁՐԻԱԴԷՍ եղբ. Ծովիանօվների բանկային գրասենեակում և կուրսեր հիմնողի բնակարանում։ Օտարաքաղաքացիք դիմում են կուրսերի հիմնողին.—въ Тифлисъ, С. П. Мануэльянцу.

25—25

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 16 Декабря 1892 г. Типографія Канцел. Главнонач. Гражданск. частью на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская ул., д. каз.